SUOMEN AKATEMIA

Lausunto
AKA/39/00.03.20/2019

22.10.2019

Eduskunnan työ- ja elinkeinojaostolle

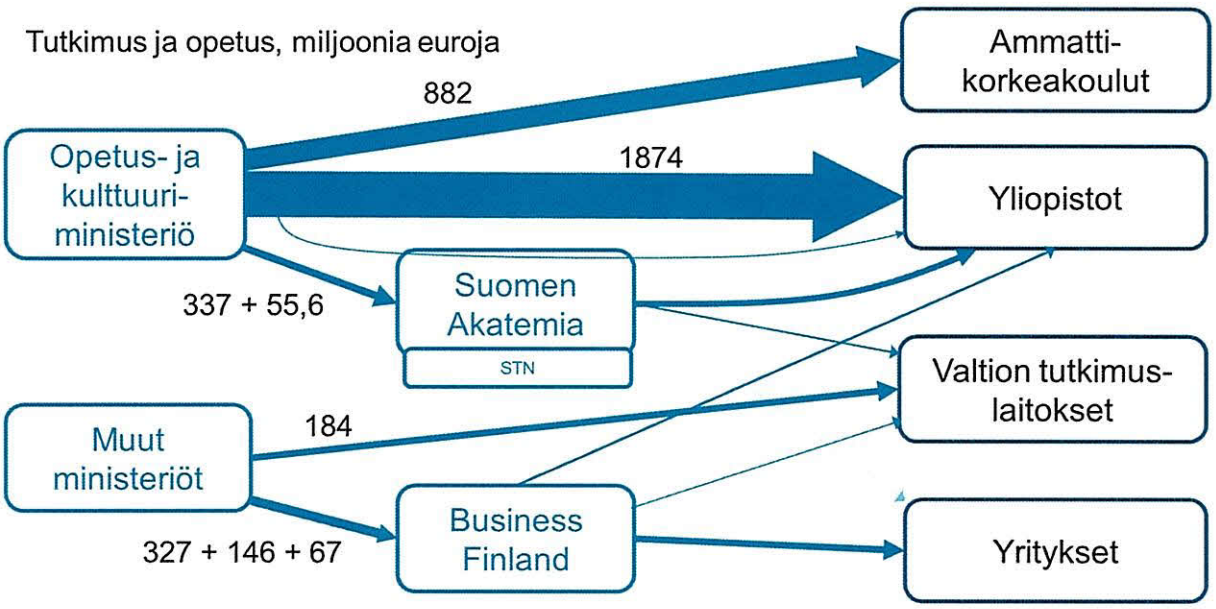
Asia: HE 29/2019 vp Hallituksen esitys eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2020

Pyydettynä asiantuntijalausuntona esitämme kunnioittavasti seuraavaa:

Valtion talousarviotalouden tutkimus- ja kehittämismenoista yli puolet käytetään opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalalla. Talousarvioesitys 2020 sisältää monia hyviä lisäyksiä tutkimus-, kehitys- ja innovaatio -toiminnan tukemiseksi ja TKI-intensiteetin kasvattamiseksi.

Akatemia pitää erittäin tervetulleena, että aiempien vuosien leikkausten jälkeen sekä yliopistojen että ammattikorkeakoulujen perusrahoitusta vahvistetaan ja lisäksi perusrahoituksen mitoituksessa otetaan huomioon yliopistolakiin ja ammattikorkeakoululakiin sisältyvä indeksikorotus. Positiivista on myös, että työ- ja elinkeinoministeriön hallinnonalalla (pääluokka 32) toimivan Business Finlandin rahoitukseen on tulossa 38,5 miljoonan euron lisäys.

Yliopistojen rahoitustietojen perusteella noin 50 prosenttia niissä tehtävästä tutkimuksesta toteutetaan opetus- ja kulttuuriministeriön rahoitusmallin perusteella jakamalla rahoituksella. Toinen 50 prosenttia tehdään täydentävän rahoituksen turvin. Täydentävän rahoituksen osuus on pysynyt samalla tasolla viime vuosina.

Kuviossa ei huomioida kotimaisten säätiöiden rahoitusta (arviolta n. 200 miljoonaa euroa), EU-puiteohjelmarahoitusta (n. 150 miljoonaa euroa), eikä EAKR-rahoitusta. Laajemmassa tarkastelussa myös opintotuki olisi otettava huomioon. Lähteet: Hallituksen esitys valtion talousarvioksi vuodelle 2020, 7.10.2019; Tilastokeskus: Tutkimus- ja kehittämisrahoitus valtion talousarviossa, julkistus 21.2.2019

Kuva 1. Julkisen TKI-rahoituksen rahavirrat vuonna 2020.

Myös tutkimuslaitoskenttään on kohdistettu viime vuosina rahoitusleikkauksia. Tutkimuslaitosten tutkimustoimintaan käytettiin vuonna 2018 budjettirahoitusta noin 110 miljoonaa euroa vähemmän kuin vuonna 2013. Tutkimuslaitosten omien hallinnonalojensa budjeteista saama t&k-rahoituksen kokonaismäärä vuodelle 2019 oli 183,5 miljoonaa euroa.

Julkisten toimijoiden lisäksi merkittäviä yliopistoissa, ammattikorkeakouluissa ja tutkimuslaitoksissa tehtävän tieteellisen tutkimuksen rahoittajia ovat ulkomaiset ja kotimaiset yritykset, rahastot ja säätiöt. Tutkimus- ja kehittämistoiminnan kannalta merkitystä on myös EU:n innovoinnin ja tutkimuksen puiteohjelman sekä Euroopan aluekehitysrahaston rahoituksella.

Suomen Akatemian rahoitus talousarviossa

Suomen Akatemian rahoitustehtävänä on tukea laadukkaimpia ja vaikuttavimpia tutkimushankkeita ja tutkimusympäristöjä ja tuoda siten dynamiikkaa tutkimusjärjestelmään. Akatemian tärkeimmät kriteerit rahoituksen myöntämisessä tutkimushankkeelle ovat laatu, vaikuttavuus ja tieteen uudistuminen. Tieteessä laadun arvioinnin menetelmänä on kansainvälinen vertaisarviointi, jonka tavoitteena on tunnistaa parhaat tutkimussuunnitelmat. Rahoittamalla korkealaatuista tutkimusta ja osaavimpia tutkijoita Akatemia pyrkii varmistamaan korkeatasoisen tieteen edistämisen yksilön, yhteisön ja koko yhteiskunnan tasolla. Tutkimuksen rahoituksessa tulee kiinnittää jatkuvasti paljon huomiota mahdollisimman korkean laadun saavuttamiseen.

Noin 80 prosenttia Suomen Akatemian rahoituksesta myönnetään yliopistoissa tehtäviin tutkimushankkeisiin. Akatemian osuus yliopistojen tutkimustoiminnan kokonaisrahoituksesta vaihtelee vuosittain 20–25 prosentin välillä ja Akatemian osuus täydentävästä rahoituksesta on noin 50 prosenttia. Valtion tutkimuslaitosten tutkimusrahoituksesta Akatemian rahoitus on noin 8 prosenttia ja osuus täydentävästä rahoituksesta noin 13 prosenttia. Akatemia rahoittaa myös ammattikorkeakouluissa tehtävää tutkimustyötä.

Akatemia tukee myös korkeatasoisten tutkimusympäristöjen kehittämistä rahoittamalla esimerkiksi korkeatasoisten tutkimuksen infrastruktuuripalvelujen kehittämistä. Suomalaisen tutkimuksen kansainvälisen kilpailukyvyn ylläpitämisen kannalta on huolestuttavaa, että infrastruktuurien kokonaisrahoituksessa on merkittäviä ongelmia, jotka rajoittavat suomalaisten mahdollisuuksia osallistua kansainväliseen infrastruktuuriyhteistyöhön samalla kun kansallisten ja paikallisten infrastruktuurien pitäminen ajantasaisena on viime vuosina ollut haasteellista.

Suomen Akatemian valtuudeksi vuodelle 2020 esitetään 337,1 miljoonaa euroa. Talousarvioon sisältyy sinänsä tervetullut investointi myös tieteen infrastruktuurina palvelevaan EuroHPC-supertietokoneeseen. Se tullaan toteuttamaan osittain 20 miljoonan euron siirtona Suomen Akatemian valtuudesta. Huomioon ottaen Akatemian valtuudesta tehtävien päätösten kohdentumisen voittopuolisesti yliopistoihin leikkaus merkitsee käytännössä yliopistoihin kohdentuvan tutkimusrahoituksen vähenemistä ainakin 16 miljoonalla eurolla vuonna 2020. Tällainen laajasti ottaen tiedeyhteisön sisäinen resurssien siirto ei kasvata tutkimus-, kehitys- ja innovaatiohankkeiden kokonaispanostuksia, mikä olisi kipeästi tarpeen tki-toiminnan kehittämiseksi.

SUOMEN AKATEMIA

Tutkimus-, kehitys- ja innovaatiotoiminnan tukemisen haasteet ja kehittämiskohteet

Euroopan unionin tavoite on, että tutkimus- ja kehittämistoiminnan panostus bruttokansantuotteesta saavuttaisi 3 prosentin tason. Suomen kansallisessa tutkimus- ja innovaationeuvoston tiekartassa ja opetus- ja kulttuuriministeriön korkeakoulutuksen ja tutkimuksen 2030-visiossa on asetettu tavoitteeksi, että Suomen tutkimus- ja kehitysintensiteetti nousee 4 prosenttiin vuoteen 2030 mennessä.

Suomen panostukset tutkimus- ja kehittämistoimintaan ovat laskeneet vuodesta 2009 lähtien, jolloin niiden osuus bruttokansantuotteesta oli 3,75 prosenttia. Vuonna 2017 tutkimus- ja kehittämismenojen osuus BKT:sta oli enää 2,8 prosenttia. Kehityssuunta on huolestuttava ja heikentää Suomen mahdollisuutta pysyä kilpailukykyisenä. Useat Euroopan (Sveitsi, Saksa, Itävalta ja Belgia) ja Aasian maat (Etelä-Korea, Kiina, Taiwan) ovat kasvattaneet tutkimus- ja kehittämisintensiteettiään ja nousseet jo Suomen edelle.

Tutkimus- ja kehittämistoiminnan menoista vuonna 2017 yrityssektorin osuus oli 56 prosenttia, julkisen sektorin osuus 32 prosenttia ja ulkomaisten rahoituslähteiden osuus 11 prosenttia. Suomen vuosina 2010-2017 pienentyneet t&k-menot johtuvat pääosin yrityssektorin t&k-menojen vähentymisestä. TKI-intensiteetin nostaminen 4 prosenttiin vuoteen 2030 mennessä vaatii merkittäviä tiede-, koulutus-, innovaatio- ja elinkeinopoliittisia toimia. Se edellyttää paitsi kotimaisten yritysten t&k-intensiivisempää toimintaa, uusia yrityksiä ja ulkomaisten yritysten t&k-panostuksia Suomeen myös korkeakoulujen, tieteen ja tutkimuksen sekä innovaatiotoiminnan toimintaedellytysten vahvistamista pitkäjänteisesti ja pysyväisluonteisesti. Uutta luovan, korkeatasoisen tutkimustyön lisäksi 4 prosentin tavoitteen saavuttaminen edellyttää panostuksia kansainvälisestikin kiinnostavien osaamiskeskittymien luomiseen. Hyvä esimerkki on Suomen Akatemian kahdeksanvuotinen lippulaivaohjelma, jossa yhdistyvät korkeatasoinen tutkimus, taloudellista kasvua tukeva ja/tai muu merkittävä yhteiskunnallinen vaikuttavuus, vahva yhteistyö elinkeinoelämän ja muun yhteiskunnan kanssa, muuntautumiskyky sekä taustaorganisaatioiden vahva sitoutuminen. Vahvalle osaamiselle rakentuvat ja uutta luovat kokonaisuudet luovat pitkäjänteisen tuen avulla aivan uudenlaisia mahdollisuuksia julkisen ja yksityisen sektorin yhteistyölle.

Ylijohtaja Riitta Maijala